

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Α' ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Α. Παπανδρέου 37
Τ.Κ. 15180 Μαρούσι
Πληροφορίες: κ. Κ. ΠΙΤΤΑΔΑΚΗΣ
Τηλέφωνο: 210-344 3864
FAX: 210-344 2365

Βαθμός ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:

Δικάσιμος: 26 Μαΐου 2020

Μαρούσι, 18-5-2020
Αρ. πρωτ. 57577 /Θ1

Προς: 1) Συμβούλιο της Επικρατείας
Δ' Τμήμα
(υπόψη Εισηγητή Συμβούλου
κ. Ιωάννη Παπαγιάννη)
Πανεπιστημίου 47-49
Τ.Κ. 105 64, Αθήνα
(Αριθ. Κατάθ.: 1322/2019)

2) Γραφείο Νομικού Συμβούλου
του Υ.ΠΑΙ.Θ.

u. J. Παπαγιάννης

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	ΕΠΙΧΡΕΙΑΣ
ΠΑΡΕΛΕΓΜΕΝΟ	25/5/2020
ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ.	ΕΠ. 2081

στ.α. 26/5/2020

ΘΕΜΑ: «Έκθεση απόψεων της υπηρεσίας, κατά το μέρος που την αφορά, επί της με αριθ. κατάθεσης 938/2020 αιτήσεως ακυρώσεως της Χρυσούλας Μαντά του Ευαγγέλου συζ. Ιωάννη Χατζηαντωνίου για την ακύρωση α) της υπ' αριθμ. 2867/Υ1/16.3.2020 (Β' 872/16.3.2020) ΚΥΑ με θέμα: «Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης της τέλεσης κάθε είδους λειτουργιών και ιεροπραξιών στους θρησκευτικούς χώρους λατρείας για το χρονικό διάστημα από 16.3.2020 έως 30.3.2020», β) της υπ' αριθμ. Δ1α/ΓΠ.οικ. 21285/293-2020 Κ.Υ.Α. (Β' 1082) με θέμα: «Παράταση ισχύος της κοινής απόφασης των Υπουργών Παιδείας και Θρησκευμάτων και Υγείας με αρ. 2867/Υ1/16-3-2020 (Β' 872) έως τις 11.4.2020» γ) της υπ' αριθμ. Δ1α/ΔΠ.οικ. 20036/293-2020 Κ.Υ.Α. (Β' 986) με θέμα: Επιβολή του μέτρου του προσωρινού περιορισμού της κυκλοφορίας των πολιτών προς αντιμετώπιση του κινδύνου διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 καθώς και κάθε πράξης παράτασης της ισχύος τους» και κάθε άλλης συναφούς πράξης καθώς και του από 21-4-2020 υπομνήματος της ίδιας για την ακύρωση της υπ' αριθμ. Δ1α/ΓΠ.οικ. 23093/06-04-2020 Κ.Υ.Α. (Β' 1178) με θέμα: «Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης της τέλεσης κάθε είδους λειτουργιών και ιεροπραξιών στους θρησκευτικούς χώρους λατρείας για το χρονικό διάστημα από 12.4.2020 έως και 20.4.2020» καθώς και κάθε άλλης συναφής με αυτήν»

Σχετικά με την αριθμ. κατάθεσης 938/2020 αιτήσεως ακυρώσεως της Χρυσούλας Μαντά του Ευαγγέλου συζ. Ιωάννη Χατζηαντωνίου για την ακύρωση α) της υπ' αριθμ. 2867/Υ1/16.3.2020 (Β' 872/16.3.2020) ΚΥΑ με θέμα: «Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης της τέλεσης κάθε είδους λειτουργιών και ιεροπραξιών στους θρησκευτικούς χώρους λατρείας για το χρονικό διάστημα από 16.3.2020 έως 30.3.2020», β) της υπ' αριθμ. Δ1α/ΓΠ.οικ. 21285/29-3-2020 Κ.Υ.Α. (Β' 1082) με θέμα: «Παράταση ισχύος της κοινής απόφασης των Υπουργών Παιδείας και Θρησκευμάτων και Υγείας με αρ. 2867/Υ1/16-3-2020 (Β' 872) έως τις

αναφέρει η καθηγήτρια Εκκλησιαστικού Δικαίου ΕΚΠΑ Ειρήνη Χριστινάκη στο από 21/03/2020 άρθρο της ανηρτημένο στην ιστοσελίδα www.romfea.gr αλλά και στον λογαριασμό της στο Facebook (Eirini Christinaki) με τίτλο «**Ιεροί Κανόνες και Ιεράρχηση του Αγαθού της Ζωής και της Υγείας**»: «Σύμφωνα με τον 88 Κανόνα της Πενθέκτης Οικουμενικής πάντα τα κανονικά θέσμιμα, και άρα και τα λατρευτικά, υποχωρούν ενώπιον της ανθρώπινης ζωής και υγείας και προσαρμόζονται ώστε να μην τις θέτουν σε κίνδυνο. Συγκεκριμένα προβλέπει ο Πενθ. 88: τό γάρ σάββατον διά τόν άνθρωπον γενέσθαι έκδιδασκόμεθα· ὥστε διά πάντων προτιμητέαν ἡγεῖσθαι τήν τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίαν τε καί ἀπάθειαν. Με βάση αυτόν τον Ιερό Κανόνα η προστασία πάντων των αγαθών της Εκκλησίας υποχωρεί, μεταβάλλεται και προσαρμόζεται, όταν η διατήρηση της προστασίας αυτής κατά τα κανονικώς προβλεπόμενα, συνεπάγεται κίνδυνο για την ανθρώπινη ζωή και υγεία. Αυτή η γενική αρχή δικαίου έχει καθιερωθεί στην κανονική βιβλιογραφία ως αρχή της απαθείας. Σε μια ευνομούμενη σύγχρονη Δημοκρατία, όπου εφαρμόζεται η αρχή της θρησκευτικής ελευθερίας, η Εκκλησία είναι ελεύθερη να εφαρμόζει το καθολικού κύρους δίκαιο της μέσω των αρμοδίων οργάνων της. Περιστολή του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας υφίσταται μόνον αν το δίκαιο της Εκκλησίας που θεσμοθετεί τα καθήκοντα των πιστών της συγκρούεται με το δίκαιο της Πολιτείας που περιορίζει αυτά τα καθήκοντα. Όταν όμως ο περιορισμός πηγάζει από το ίδιο το δίκαιο της Εκκλησίας, τότε δεν υφίσταται σύγκρουση τουλάχιστον σε δικαϊκό επίπεδο, και άρα θα ήταν εσφαλμένη τυχόν εφαρμογή του δικαίου της Εκκλησίας με ρυθμιστικές ενέργειες που προκαλούν στους πολίτες και πιστούς της Εκκλησίας σύγκρουση μεταξύ του καθήκοντος της πειθαρχίας στους Νόμους της Πολιτείας και της υπακοής στις αποφάσεις της Εκκλησίας. Η Εκκλησία χάρις στον Πενθ. 88 δεν έχει κενό δικαίου στο θετικό ιεροκανονικό δίκαιο της, όσον αφορά στην αντιμετώπιση της πρωτόγνωρης αυτής πανδημίας αλλά έχει και μπορεί να εφαρμόσει το δικό της δίκαιο (το οποίο στην Ελληνική Επικράτεια είναι και συνταγματικά κατοχυρωμένο δυνάμει του άρθρου 3 του Συντάγματος) και να επιβάλλει αυστηρά περιοριστικά μέτρα του τρόπου άσκησης της εκκλησιαστικής λατρείας. Οφείλει με βάση το δίκαιο της π.χ. να λάβει μέτρα που να ρυθμίζουν την ελεύθερη πρόσβαση στον Ιερό Ναό, να ρυθμίσει την τέλεση των ιεροπραξιών σε κενούς ναούς και χωρίς πρόσβαση του λαού, κάποιων κατ' οίκον ακολουθιών στις ιερατικές οικογένειες με ιντερνετική μετάδοση, και ό,τι άλλο μέτρο κρίνει ότι προστατεύει την ανθρώπινη ζωή και υγεία ως ανταποκρινόμενο στις επιταγές της επιστήμης. Μπορεί ακόμη και να κλείσει τελείως του Ιερού Ναούς για όσο διάστημα επιβάλλεται, εφόσον οι επιστήμονες ιατροί δώσουν αυτήν την σύσταση. Την ύπαρξη κινδύνου της ανθρώπινης ζωής και το μέτρο για την εξαφάνιση του κινδύνου η Εκκλησία οφείλει να το λάβει από την επιστήμη, λαμβάνοντας διαρκή πληροφόρηση. Οι σύγχρονες Δημοκρατίες σέβονται το ανθρώπινο δικαίωμα στη ζωή και στην καλή υγεία και έχουν τοποθετήσει αυτά τα αγαθά στην κορωνίδα των προστατευόμενων εννόμων αγαθών κατόπιν μια μακραίωνης εξέλιξης του νομικού πολιτισμού, ενώ ο Χριστιανισμός έχει προτάξει την ανθρώπινη ζωή και υγεία έναντι κάθε άλλου αγαθού, από τα πρώτα του βήματα».

Τα μέτρα λοιπόν που έλαβε η κρινόμενη απόφαση, αλλά και οι επόμενες, ήταν τα απολύτως αναγκαία - αφού το οπλοστάσιο της επιστήμης δεν διαθέτει ακόμα καμία άλλη δυνατότητα να σταματήσει την

5. Τα περιεχόμενα στην προσβαλλόμενη ΚΥΑ μέτρα είναι προφανές ότι περιορίζουν την ελευθερία στη λατρεία και εντεύθεν την προστατευόμενη από το άρθρο 13 του Συντάγματος θρησκευτική ελευθερία. Δεν είναι τα ηπιότερα δυνατά μέτρα σύμφωνα με τον περιορισμό της νομοθετικής εξουσιοδότησης και το άρθρο 25 του Συντάγματος και δεν τεκμηριώνονται επιστημονικά. Δεν αποτελεί επιστημονική τεκμηρίωση η προσκόμιση πρακτικών τα οποία είναι παντελώς αόριστα και για αυτό το λόγο δεν τεκμηριώνουν απολύτως τίποτα. Επιστημονική τεκμηρίωση δεν μπορεί να θεωρηθεί οποιοδήποτε έγγραφο υπογράφουν επιστήμονες μόνο για αυτό το λόγο. Απαιτείται να έχει εσωτερική λογική, να μην είναι δηλαδή αντιφατικό, άλλως να αιτιολογούνται οι αντιφάσεις του και επίσης να παραθέτει στοιχεία και δεδομένα επί των οποίων στηρίζει συλλογισμούς με βάση τους οποίους καταλήγει σε συμπεράσματα. Η διοίκηση προσκομίζει πρακτικά δύο επίτροπων. Τα πρακτικά της Εθνικής Επιτροπής Προστασίας της Δημόσιας Υγείας έναντι του κορονοϊού και πρακτικά της Επιτροπής Αντιμετώπισης Εκτάκτων Συμβάντων Δημόσιας Υγείας από λοίμογόνους παράγοντες. Τα πρακτικά της πρώτης επιτροπής παραπέμπουν κατά κανόνα σε αυτά της δεύτερης. Ωστόσο και τα μεν και τα δε είναι εξίσου αόριστα, π.χ. ανησυχητική αυξητική τάση των κρουσμάτων, υπαρκτός, αυξημένος κίνδυνος συμφόρησης των κλινών, άρα αοριστία σε σχέση με τους κινδύνους και με την κατάσταση που επίσης συνδέεται με αοριστία σε σχέση με τα μέτρα π.χ. περιορισμό στις συγκεντρώσεις ατόμων (πόσο περιορισμό;). Είναι προφανές κάτι που πλέον ολόκληρη η κοινωνία αντιλαμβάνεται ότι τα μέτρα λαμβάνονται με βάση πολιτικές αποφάσεις για αυτό εξάλλου παρίσταται όχι στην Εθνική Επιτροπή Εκτάκτων Συμβάντων Δημόσιας Υγείας από λοιμογόνους παράγοντες ο Υπουργός Επικρατείας κύριος Γεραπετρίτης που όπως όλοι γνωρίζουμε δεν είναι ιατρός ο οποίος σύμφωνα με το υπ' αριθ. 176/19-3-2021 πρακτικό της επιτροπής προτείνει «αναπροσαρμογή των εφαρμοσμένων μέτρων» την οποία αποδέχονται κατά πλειοψηφία τα μέλη της επιτροπής. Τόσο οι επιτροπές όσο και η διοίκηση σιωπούν σχετικά με τις αντιφάσεις που επανειλημμένα έχουμε επισημάνει ενώπιον του Δικαστηρίου σας όπως

Α. Ποια είναι η επιστημονική τεκμηρίωση στη ρύθμιση της ΚΥΑ που επιτρέπει 20 πρόσωπα να παρίστανται την Παρασκευή στον Ιερό Ναό αλλά κανένα την Κυριακή;

Β. Ποιος είναι ο λόγος που ενώ σύμφωνα με την παράγραφο α' του παραρτήματος ΙΙΙ της ΚΥΑ η ελάχιστη απόσταση πρέπει να είναι 2 μέτρα αλλά πρέπει να παρίσταται ένα άτομο ανά 25 τ.μ. που σημαίνει απόσταση 5 μέτρων;

Γ. Για ποιο λόγο αν είναι εύλογη η απόσταση των 2 μέτρων ή η αναλογία των 25 τ.μ. τίθεται περιορισμός 9 ατόμων ή 20 κατά περίπτωση (τόπου η ημέρας); Σημειώνεται ότι σε κάθε περίπτωση πρέπει να θεσμοθετείται εύλογη και τεκμηριωμένη πυκνότητα/ αραίωση χωρίς όμως όριο αφού αυτό προκύπτει

σταγωγίας αποκρίνασθαι ἐπιτηδείως ἔχωσι, χωρὶς τινος προσκόμματος ὀφείλιν ταῦτα βαπτίζεσθαι, μή ποτε ὁ τοιοῦτος δισταγμὸς ἀποστερήσῃ αὐτὰ τῆς τοιαύτης τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως.

Κανὼν ΠΕ'. Ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων βεβαιουῦσθαι πᾶν ῥῆμα, γραφικῶς παρελάβομεν. Τοὺς οὖν ὑπὸ τῶν οἰκείων δεσποτῶν ἐλευθερουμένους δούλους, ἐπὶ τρισὶ μάρτυσι τῆς τοιαύτης τιμῆς ἀπολαύειν διοριζόμεθα, οἱ τὸ κῦρος παρόντες τῇ ἐλευθερίᾳ προσοίσουσι καὶ τὸ πιστὸν ἐξ ἑαυτῶν τοῖς γενομένοις παρέξουσιν.

Κανὼν Πς'. Τοὺς ἐπὶ ψυχῶν ὀλίσθω πόρνας ἐπισυνάγοντας καὶ ἐκτρέφοντας, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, ἀφορίζεσθαι καὶ καθαιρεῖσθαι ὀρίζομεν· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζεσθαι.

Κανὼν ΠΖ'. Ἡ τὸν ἄνδρα καταλιποῦσα μοιχαλὶς ἐστίν, εἰ ἐπ' ἄλλον ἦλθε, κατὰ τὸν ἱερόν καὶ θεῖον Βασίλειον, ἐκ τῆς Ἱερεμίου προφητείας ἄριστα τοῦτο ἀναλεξάμενον· ὅτι, ἐὰν γένηται γυνὴ ἄνδρι ἑτέρῳ, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀλλὰ μαινομένη μανθήσεται· καὶ πάλιν· Ὁ ἔχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. Εἰ οὖν φανῆ τοῦ ἀνδρὸς ἀλόγως ἀναχωρήσασα, ὁ μὲν συγγνώμης ἐστὶν ἄξιος, ἡ δὲ ἐπιτιμίῳ. Ἡ δὲ συγγνώμη τούτῳ πρὸς τὸ κοινῶν τῇ ἐκκλησίᾳ δοθήσεται. Ὁ μέντοι καταλιμπάνων τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα καὶ ἑτέραν ἀγόμενος, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν, τῷ τῆς μοιχείας ὑπόκειται κρίματι. Κεκανόνισται δὲ παρὰ τῶν Πατέρων ἡμῶν, τοὺς τοιοῦτους ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, διετίαν ἐπακροᾶσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν καὶ τῷ ἐβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιῶσθαι, ἐὰν δὴ μετὰ δακρῶν μετανοήσωσιν.

Κανὼν ΠΗ'. Μηδεὶς ἔνδον ἱεροῦ ναοῦ κτήνος τὸ οἶονοῦν εἰσαγέτω, ἐκτὸς εἰ μήτις ὁδοιπορῶν, μεγίστης καταλαβούσης ἀνάγκης, οἰκίσκου καὶ κάταγωγῆς ἀπορῶν, ἐν τῷ τοιούτῳ καταλύσει ναῶ. Διὰ γὰρ τὸ μὴ τὸ κτήνος ἔνδον εἰσενεχθῆναι, αὐτὸ μὲν, ἐστὶν ὅτε, διαφθαρήσεται, ὁ δὲ, τῇ τοῦ ὑποζυγίου ἀποβολῇ, καὶ τῷ ἐντεῦθεν ἀπόρως ἔχειν τῆς ἐπὶ τὴν ὁδοιπορίαν ὁρμῆς, θανάτου κινδύνῳ παραδοθήσεται, τὸ γὰρ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον γενέσθαι ἐκδιδασκόμεθα, ὥστε διὰ πάντων προτιμητέαν ἡγεῖσθαι τὴν τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίαν τε καὶ ἀπάθειαν. Εἰ δὲ τις φῶραθείη χωρὶς ἀνάγκης, ὡς εἴρηται, κτήνος εἰσάγων ἐν ἱερῷ, εἰ μὲν κληρικός εἴη, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεσθω.